

Oral History Kosovo

INTERVJU SA BOBANOM PETROVIĆEM

Gračanica | Datum: 25. februar 2020.

Trajanje: 52 minuta

Prisutni:

1. Boban Petrović (Intervjuisani)
2. Anita Susuri (Vodila intervju)
3. Renea Begoli (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi Deo

Anita Susuri: Ako možete da se predstavite, datum rođenja, nešto o vašoj porodici, precima?

Boban Petrović: Ja sam Boban Petrović, trenutno smo u turističkoj organizaciji u Gračanici, gde sam i direktor ove nevladine organizacije. Inače poreklom odavde iz Gračanice, rođen sam u Prištini 29. januara 1985. Godine. Osnovnu školu sam završio ovde, srednju školu u Sušici {palcem pokazuje iza sebe} nedaleko od Gračanice i fakultet u Nišu. Inače sam po struci diplomirani inženjer telekomunikacija. A sledeće pitanje (smeje se). Izvini [obraća se sagovornici] ja ću možda ovako vi ćete to da seckate ili nećete ili će da ide direktno sve?

Anita Susuri: Nije uopšte problem. Ja ću sad da vas pitam o vašoj porodici da li vas je bilo puno?

Boban Petrović: Okej.

Anita Susuri: Da li ste živeli u zajednici? Kako je bilo?

Boban Petrović: Pa od, bukvalno od mog rođenja živeli smo u zajednici otac ima... je imao brata i dve sestre. Sestre su živele jedna u Prištini, jedna u Boru, ali tokom leta se cela porodica okupljala {sklapa ruke} i svi smo bili zajedno. Inače ja imam još dve sestre i brata svi žive ovde na Kosovu u Gračanici. Kao i sve porodice pre živeli smo zajedno u istoj kući, svi smo zajedno sedeli, ručali, družili se, pričali i tu smo učili dosta uglavnom od starijih, otac i majka su uglavnom radili.

Uglavnom dosta su veliki uticaj na svu decu ne samo na nas ovde, na mene konkretno imali baba i deda. Ali uglavnom deda pošto deda voli sa muškom decom da i radi i sve ono što ima obaveze oko kuće je tada bilo. Mislim pre '99-te deda je i posle '99-te deda dok je bio živ držao je i krave, imao je i svinje i dosta pilića bilo je to jedno veliko dvorište, kao i kod svih ovde domaćina. Danas to nije slučaj u Gračanici jer što se tiče poljoprivrede ljudi se i dalje bave poljoprivredom ali je manji broj stočni fond,

da tako kažem ljudi drže krave, manje drže svinje, manje drže kokoške i druge domaće životinje generalno.

Anita Susuri: Kakva je bila porodica tad? I čime se na primer i bavio vaš otac, vaš deda?

Boban Petrović: Otac je radio u elektroprivredi, odnosno u termoelektrani "Kosovo B" i od '99-te je kući ne radi, majka je nešto pre bombardovanja, pre rata krenula da radi u obdaništu i dan danas radi u obdaništu. Deda je penzioner radio je u Ajvaliji, odnosno u {pokazuje pravac desno} rudniku Kišnica kao i većina ljudi odavde koji su u to vreme živeli ovde. Veliki broj ljudi je radilo u rudnicima. Baba je bila domaćica, što se tiče nas mi smo svi ovde išli i školu, osim mene koji sam kasnije išao u Niš, i brat i sestra su studirali ovde u Mitrovici. Molim te (smeši se) moraćeš opet da mi postaviš neko pitanje da bih nastavio [obraća se sagovornici].

Anita Susuri: Ja bih više htela da nam pričate o vašim precima i...

Boban Petrović: Aha, okej. Ono što sam saznao od dede i šta smo kasnije ovaj, čitali bilo je tu... pošto je naša porodica baš velika, moji su se u Gračanicu uselili 1880. godine pre toga su moji živeli u Sušici koje je selo nedaleko odavde. A pre toga na Šar planini {pokazuje palcem iza sebe} u selo Sušice. Pre toga se tačno ne zna, pretpostavlja se da je okolina Skadra, Andrijevice. U srednjem veku su inače te migracije ljudi zbog naizbe turaka, zbog drugih stvari, zbog krvnih osveta. Bilo ih je ogromno i ljudi su se šetali po Balkanu.

Ali ono što znam jeste i da se naše prezime dosta često menjalo, tad su se vodili ti plemenski savezi, znam da je porodica iz nekog praoca Marka, pa smo svi mi, naša porodica {širi ruke} Markovčani, kao potomci praoca Marka. Takođe znam da su bila tri brata Petar, Petko i Jovan, i da su moji... sada se prezivam Petrović zato što je jedan od Markovih bio Petar pa smo mi Petrović. U Gračanici ima od praoca Petka, Petkovići i ima Jovanovići od praoca Jovana. Tako da smo svi mi rodbina u generalnom, neko koleno rodbine. Ono što još znamo jeste da smo se na Šar planini prezivali Ilić, Ilković ili Načković.

Međutim za detaljnije istraživanje treba pogledati crkvene knjige koje su o tome dosta vodile brigu, ako postoje, naravno. Ne znamo tačne razloge selidbe, verovatno, kao što sam već rekao to je uglavnom bilo otomansko doba i bilo je tu dosta krvnih osveta i bežanja i svega. Ali ono što je bitno jeste da znamo da smo od 1880 u Gračanici i moji su prvu kuću imali odmah pored Manastira međutim zbog velike poplave koja je po dedinoj priči bila ja mislim 1947 u Gračanici dok još nije postojala brana i Gračaničko jezero, odnosno Badovačko jezero.

Kuća i sve oko Manastira je bilo potopljeno, bila je velika šansa da dedina najmlađa sestra se utopi, umalo se nije utopila u toj poplavi. Onda je pradedu Vasilije rešio da kuću iz mesta koje je domah kod Manastira na samo desetak metara od zvonare prebaci malo više u brdo, odnosno sada smo tu u

okolini škole i to je malo veći nivo {podiže ruku} od gledano ovaj udaljeno, po udaljenosti od reke i mnogo više iznad nivoa vode. Međutim izgradnjom brane i akumulacionog jezera ti problemi oko poplava su se rešili.

Ali eto kuća je ostala tu, postoje neke stare slike gde smo videli da gotovo kuća u tom delu brda {pokazuje rukom ispred sebe} da su tu bile prve kuće u tom delu. Vrlo je malo kuća bilo, ovaj ali od '99-te veći broj ljudi koji su živeli u okolnim mestima i uopšte na celom Kosovu koji nisu hteli da idu u Srbiju gravitirali su ka Gračanici tako da Gračanica danas broji negde, cela opština broji negde oko 20 hiljada stanovnika. Gde je oko 85 posto srba, oko deset posto roma i oko pet posto albanaca, koji žive skladno nadam se, nije bilo većih problema u prethodnih desetak godina.

Anita Susuri: Koja su vaša prva sećanja kao dete i kakva je tad bila Gračanica?

Boban Petrović: Pa tada je Gračanica bila mnogo manja, mnogo manja. Moja prva sećanja su uglavnom sećanja iz porodične kuće sa mojim roditeljima, sa bratom, sestrama, sa bratom od tetke sa kojim sam se družio kao mali bili smo nerazdvojni. On je živio u Prištini pa se odselio i onda smo se tek tokom fakulteta družili. Ali takođe moja sećanja iz detinstva se vezaju za školsko dvorište i za našu ulicu gde je uglavnom bilo puno dece i gde smo se svi družili i igrali igrice koje danas nisu igrice sa kompjutera i telefona ali su igrice svakako sa loptom, sa štapom, pravili smo kolibe.

Tu je bilo u školskom dvorištu dosta drveća pa smo u dvorištu uglavnom školskom se igrali i pored toga što nije bilo puno automobila i pored toga što je ulica bila dosta slobodna. Mi jesmo se igrali na ulici ali je škola ipak bila to neko da kažem zborna mesto za svu decu koja su tu živela, u ovom delu oko škole. Imali smo igralište i za fudbal i stvarno puno zanimacije. Bilo je, bio je drugačiji vid igre nije bilo multimedialnog sadržaja kao danas i telefona da bi to bilo interesantno nego smo se spontano snalazili na ulici, spontano pokretali igru, družili se, igrali žmurke.

A danas, danas nisam video decu da igraju žmurke, nisam video decu da igraju žmurke (smeje se) možda par godina. Tako da drugačije, stvarno je drugačije bilo, nije bilo tolko moderne doba da kažem da, da... kao što je to danas da sve informacije budu na dohvat ruku, da sve bude tolko pristupačno da je to... i deca drugačije, drugačije odrastaju, drugačije je sredina, drugačije pristup životu i drugačiji pristup svim elektronskim i, i uređajima, i medijama, i svemu onom što moderan život nosi.

Anita Susuri: Vi takođe mislim da slavite Božić? Kako...

Boban Petrović: Slavimo Božić, moja porodica takođe kao što i svaka srpska porodica slavi slavu, mi slavimo Svetog Nikolu. Kao i svi naši rođaci one koje sam pobrojao Petkovići, Petrovići, Jovanovići. Ono što jeste jedno od stvari koje povezuje svoje porodice jeste slava. I slava se slavi, kod nas postoji glavna slava i preslava ali je uglavnom svi slave Svetog Nikolu u maju, i u decembru. Slava je kod srpskog naroda kod pravoslavaca, srpske pravoslavne vere pošto se malo razlikuje drugi pravoslavci

ne slave klasičnu slavu i to je po onome što sam uspeo da pročitam zadržan još iz ranih doba ovaj, slovena.

Gde su sloveni slavili svoje bogove i onda su srbi to malo teže prihvatili da nešto ne slave pa su slavili svetce i mislim da je, ne mislim nego znam da je Sveti Nikola jedna od najrasprostranjenijih slava najviše srba slavi Svetog Nikolu. Slava se slavi kod nas ovde na Kosovu i u Gračanicu i uopšte u mojoj porodici se slavi dva eventualno tri dana. Slavi se veče slave to je dan pre glavnog dana slave, dan slave i onda se dešava da neko slavi i treći dan ukoliko ima puno gostiju, ukoliko ima rodbine koje nemogu da dođu na veče i dan obzirom da je velika slava, neko slavi treći dan.

Ono što je svakako interesantno jesu i običaji oko slave i tu je u glavnom dok je deda bio živ deda je vodio ovaj ceo običaj. Onda je to preuzeo otac, kasnije ćemo to preuzeti ja i brat i verovatno će se slava podeliti u dve kuće obzirom da je normalno da svako ima svoju porodicu i svoju kuću da se slava podeli. Običaj neki po kućama jeste da kad neko preuzima slavu dobije kolač, slavski kolač koji, koji se seče u manastiru. Na dan slave se za glavnu slavu koja se slavi u decembru ide u manastir tamo se seče kolač, gosti dolaze tokom celog dana. Služi se ručak, večera, tradicionalna kosovska jela.

Jedna od najbitnijih i najglavnijih stvari koja se služi jeste kosovska pogača. Tu su uvek na svakoj slavi vino, pšenica kuvana, tu je sveća obavezno. Postoji taj veći i manji kolač {rukam pokazuje veličinu} odnosno krstnik, krst mali od hleba koji se seče, nazdravlja se. Mislim sad zavisi od kuće do kuće, domaćinstva do domaćinstva blagosilja se, drži se govor, sve to zavisi kako je nasleđeno od predaka. Ali ono što je svakako interesantno jeste da dosta tih nekih sitnih stvari se menja kroz modernizaciju i kroz vreme tako da se dosta i slava promenila.

Imamo... mi smo igrom slučaja 2015. godine sa USAID-om radili ovu brošuru {dotakne brošuru} nematerijalne kulturne baštine gde je opisan i Božić i slava i svadba i sve ono što je nematerijalno kulturno nasleđe. Ne samo srba nego ima tu i za rome i albance, pa smo napravili, napravili neko upoređivanje, mi smo ovde u knjizi, u ovoj brošuri ubacili slavu koja je slavljena tokom 1812 i 1912 po knjizi koju smo našli i dosta toga se razlikuje.

Drugačije, danas se kaže ne poziva se niko na slavu zna se kad je slava i onom kojim si bio taj treba da ti dođe na slavu. Međutim bilo je tu u toj knjizi koju smo koristili za brošuru, našli smo da se slava pogača, parče hleba da se tako pozove na slavu. Jer kao što već znate, kao što sam već i pomenuo menjaju se ti običaji ali ono što je najglavnije i, i, i cilj zbog koga se ljudi skupljaju na slavi ostaje isti. Jeste da se, da se proslavi zaštitnik porodice da kažem i Sveti Otac.

Anita Susuri: Pričali ste mi o vašoj slavi i Božiću ali dok ste vi bili mlađi, mislim dete da li je bilo nekih drugih kulturnih događaja na primer u Gračanicu, ili da li ste negde drugde išli?

Boban Petrović: U Gračanici pa uglavnom su sabori, seoski sabori bili izuzetno interesantni za svu decu, pogotovu što je ranije pre verovatno korišćeno Manastirsko dvorište {pokazuje prstom iza sebe} koje je bilo ogromno. Sa, sa južne strane, gde je bio ceo lunapark i tu su bili različiti ringišpili, balerine i... Stvarno puno, puno različitog sadržaja gde je deci bilo interesantno da odu tamo. Danas je to u mnogo manjem obimu, uglavnom je više fokusirano na kulturne događaje, kojih ne kažem da nije bilo ranije.

Od '89-te u Gračanici su slavili Vidovdan kao od 600 godina Kosovske Bitke, su stavili kao jedno od većih manifestacija i stvarno okuplja dosta ljudi. I dosta, veoma, veoma puno kulturnih događaja od početka do kraja juna. Među kojima je poznat izbor za "Kosovku devojk", {nabraja na prste} tu su "Pesničko bdenje" odnosno "Pesničko pričešće", koje se svake godine održava od '99-te. Takođe liturgija, odnosno pomen žrtvama Kosovske Bitke koja se radi svakog 28. juna i odlazak na Gazimestan i još stvarno puno nekih tradicija vezanih oko Vidovdana.

Ali glavni dan slave same crkve pošto Manastira Gračanica, pošto je posvećen uspenju presvete Majke Bogorodice, Gospođindan koji je 28. avgusta. Tako da i 28. avgusta smo imali taj neki period raspusta gde smo imali dva sabora, jedan na kraju školske godine, jedan na početku pre početka sledećeg. Mnogo značio deci, postojali su tu različite druge manifestacije kojima se ljudi animirali, postojale su "Gračaničke večeri" gde sam i ja bio jedan od učesnika. Pisao sam neke seoske vesti koje su eto bile malo humorističkog karaktera.

Takođe učestvovao sam kao i većina mojih vršnjaka u glumačkoj sekciji Doma Kulture u Gračanici, nekoliko predstava smo izvodili. Ne samo ovde u Gračanici učestvovali smo i u Prizrenu, i u Suvoj Reci, u Mušutištu smo davali ovaj predstave tad. To je bilo izuzetno interesantno, mislim da ovaj većina publike u Suvoj Reci su bili albanci i mi smo ipak imali tu predstavu, to je bila predstava "Biberče". Ne znam koliko ste upoznati sa pričom a ovaj, takođe sam igrao i folklor kao i većina mojih vršnjaka. Mislim to je ono, svi su pratili jedni druge, društvo se tako, tako fokusiralo na određene stvari. Folklor sam igrao skoro deset godina. Sa folklorom smo prošli skoro celu tadašnju Srbiju, učestvovali na različita, različitim takmičenjima...

Anita Susuri: Kako se zvao taj ansambl?

Boban Petrović: Kulturno umetničko društvo "Simonida".

Anita Susuri: "Simonida".

Boban Petrović: Simonida. Ovaj bilo je stvarno interesantno, imalo je svako ko je želeo nečim da se bavi, jer sam imao drugove koji su se bavili fudbalom. Više su voleli fudbal od folklor ali svako je sebe pronašao u svojoj priči. Meni je to bilo interesantno, voleo sam da se družim (smeje se) kao što i danas

volim da se družim. Voleo sam da se krećem da, da upoznajem nova mesta. Isto i danas kroz turističku organizaciju i sve moje aktivnosti koje imam.

Anita Susuri: Možete malo više da nam pričate o tim ansamblima u kojima ste bili, kakve ste organizacije tu imali i ko je bio vaš koreograf, koje su igre bile?

Boban Petrović: Da. Uglavnom smo igrali igre sa centra Kosova, igre iz Pomoravlja, čak se igrao često, hajdučko kolo. Bilo je tu stvarno puno koreografije (smeje se) više ne mogu ni da se setim kako se zovu, obzirom da skoro 20 godina je prošlo od toga. A do svoje 15 - 16 godine sam, sam igrao folklor, isto tolko sam i glumio u tim sekcijama i prošli smo, učestvovali smo... jedan od interesantnijih takmičenja za folklor bio je u Ratini nadomak Kraljeva, bili smo u Loznici, bili smo u Beogradu, opet ponavljam Prizren sa folklorom isto.

Ovde u Gračanici, u Prištini je bilo gostovanje i takmičenje za glumu i za folklor. Bilo je tu raličitih nekih tv emisija u tv "Prištini" ranije, gde smo isto učestvovali. Mislim da smo čak imali jedno takmičenje u tadašnjem sportskom centru "Boro i Ramiz" koje je bilo izuzetno interesantno pošto je publika bila multietnička, niko nije vodio računa o tome ko je koje nacionalnosti ili koje vere jer su svi živeli zajedno i bilo je, bilo je okej tad, ovaj.

I mislim da nismo osvojili neku ne znam koliko značajno mesto ali je to za mene bilo jedno veoma lepo iskustvo, uopšte baviti se folklorom i učiti o tradiciji svojih predaka, o tradicionalnoj igri, o nošnji. Svakako, o kosovskom vezu koji je izuzetno interesantan o onim cvetovima koji, koji su izuzetno karakteristični, karakteristični čak od srednjeg veka gde su se i dame koje su bile kneginje, odnosno iz plemstva uopšte bavile vezom, pošto je to bio jedan deo tradicije i...

O srednjem veku tek možemo da pričamo koliko god hoćete pošto smo tu i počeli smo da se bavimo ja i moji prijatelji i brat, počeli smo da se bavimo oživljavanjem sredovekovnih veština i zanata. Takođe u saradnji sa Švajcarskom donatorskom agencijom Swiss Contact sam započeo prvi privatni svoj projekat i radimo prvi tematski park, srednovekovni tematski park, u Gračanici će biti.

To je ustvari jedna mala drvena tvrđava gde će biti prezentovani i stari zanati i stare veštine i tradicionalna kuhinja srednjeg veka i još stvarno puno toga ali to je tek projekat koji će doći u narednih šest meseci. A ono što svakako jeste bitno da, da ćemo raditi na oživljavanju najviše nematerijalne kulturne baštine. Obzirom da je dosta toga što je materijalno već tu i, i mislim na Opštinu Gračanici očuvano je dosta dobro i naše je samo da nastavimo da čuvamo to i dalje.

Anita Susuri: Gde ste vi najviše izlazili i kako vam je bilo, dok ste bili mladi?

Boban Petrović: Pa do, do '99-te ja sam bio relativno mlad osmi razred, do osmog razreda uglavnom nismo izlazili. Sa izlascima se počelo tek negde 2001 - '02, kad sam krenuo u srednjoj školi to je prva,

druga godina to su uglavnom bile one proslave rođendana, gde smo imali neke manje lokale ovde koje smo iznajmljivali i onda sa društvom slavili rođendane. Bilo nas je tad u toj našoj mahali tu oko, oko, oko same škole bilo nas je negde oko 40-toro dece. I onda smo svi zajedno išli svud, zajedno naravno i to je bilo uvek veliko društvo.

Bili su kafići neki koji su radili. Pogotovu je poznat taj klub u kome smo svi išli i skoro deset godina je bio atraktivan za sve nas. Tu je bila živa svirka, veliko društvo, svi su voleli da se druže, da pričaju. Da popiju po koju, već je krenulo ono kad se uđe u taj, u to neko doba života da ljudi... odnosno mi smo više bili deca tad (smeje se). Krenućemo i da se susrećemo sa, sa pivom, sa vinom i drugim alkoholnim napitcima, i onda nije to toliko popularno biti neko ko će koristiti alkohol i ne preporučujem ovo deci...

Anita Susuri: (smeje se)

Boban Petrović: Ali eto to je ono što se dešavalo i što je činjenica i svakako ne može se izbeći. Od kafića tu je bilo stvarno puno, puno njih počevši od "Milenijuma", od... više sam zaboravio i kako se zovu (smeši se). Ali su tu bili u centru Gračanice i tu smo izlazili, tu smo se kretali. A do 2007, 2004 ustvari dok nisam otišao u fakultet celo društvo je bilo tu, i svi su se posle svojim putem malo razišli, otišli zbog fakulteta, neki su ostali da rade. Ali povratkom, posle fakulteta sve se vratilo na isto i, i tu smo i dalje da se družimo, i dalje smo povezani.

Anita Susuri: Tokom '90-tih godina da li se i kod vas osećala neprijatnost neka... Da li ste se i vi osećali...

Boban Petrović: Pa ja kao dete nisam mogao da osetim neprijatnost jer se nisam kretao. Moj krug kretanja je bio u mojoj ulici oko škole, gde su uglavnom nisam imao susrete sa albancima, nisam se kretao nešto oko Prištine da bih osetio nelagodu. Ali po rečima roditelja već se osećala određena napetost. Dešavala su se razna kidnapovanja sa svih strana i onda ljudi nisu znali niti kako da se ponašaju, niti koji prevoz smeju da koriste, kako smeju da se kreću, gde smeju da se kreću. Meni je otac radio pre elektrane je radio u Drenici vodili su vodovod, na izgradnji vodovodne mreže, radio je u Uroševcu, otac nikad problema nije imao i ako je bio poslovođa, nikad problema nije imao. Ali mislim, verovatno je postojao neki sitniji problem ne tako značajan, ali to je više vezano za posao.

Anita Susuri: Vi ste posle srednju školu...

Boban Petrović: U Sušici. Ja sam krenuo, srednja škola... ja sam baš '99-te završio osmi razred i trebao da upišem srednju školu. Tad je bilo ono baš najkritičnije, u junu su se upisivale škole, prestalo je bombardovanje, srpska vojska se povukla, počeli su albanci da dolaze ovaj, da se vraćaju svojim stanovima, kućama i onda je bilo malo kritično. Dosta kidnapovanja u Prištini i ja i stric smo otišli da, da ja upišem srednju školu, pa su nas šetali, pošto je vreme u Prištini tu bilo izuzetno turbulentno.

Nismo znali gde je elektrotehnička škola, mislim elektrotehnička škola je bila tada u Grmiji, mi smo krenuli u Grmiju oni su rekli ne premeštena je, prijem dokumenata je u "Aci Marović" školi u centru Prištine, Ulpijana gde već. Pa smo krenuli tamo, pa su rekli ne idite u medicinsku školu pa smo tamo otišli. Tamo sam našao ono što je meni bilo interesantno profesorici koja je meni u šestom razredu predavala ovde u osnovnoj školi engleski.

Ona je negde u međuvremenu, već negde u sedmom-osmom razredu, dok sam ja bio sedmi-osmi razred prešla da radi u elektrotehničku školu i tamo sam nju sreo i to mi je bilo jedno lepo sećanje. Ovaj, mislim da se prezivala Martinović, tako smo je svi znali. Nakon toga smo po povratku ovaj iz Prištine ja i stric saznali da su tog istog dana kidnapovali par srba na pijaci da se svašta dešavalo, ali eto hvala Bogu nama se ništa nije desilo i dalje ovaj živim i funkcionišem ovde i tako.

Anita Susuri: Zbog toga ste se posle u Sušici vratili?

Boban Petrović: Pa da, posle škola iz Prištine, generalno znate već za sve škole koje su postojale u Prištini da su, da je većina njih, odnosno skoro sve su premeštane ovde u, na teritoriji Opštine Gračanica. Funkcionišu u srpskom sistemu i ja sam srednju elektrotehničku školu završio u Sušici, nakon toga sam upisao fakultet u Nišu. Interesovalo me, bio sam dosta zainteresovan za elektrotehniku, više me je interesovalo i računarstvo.

Ali bilo je teže da se upadne na računarstvo pa sam upao na telekomunikacije koji je neki spoj, odnosno taj smer koji sam baš ja završio komunikacione i informacione tehnologije to je neki spoj računarstva i telekomunikacija. Fakultet je trajao pet godina, deset semestra, oko pedesetak ispita i, i ja sam krenuo 2004-te, završio 2011-te. Odmah nakon toga sam počeo da radim u Manastiru. Otud i ljubav prema turizmu i kulturnom nasleđu. Počeo sam da radim u Manastiru 2010. godine, znači ostalo mi je negde deset ispita pred kraja fakulteta. Kao turistički vodič tad je KFOR koji je dežurao ispred Manastira otišao i njima je trebalo, više je to bilo kustos i neko ko će kao turistički vodič da radi nego obezbeđenje Manastira.

Ali eto meni je puno značilo upoznao sam se puno sa, sa istorijom Manastira sa freskopisom nešto što do tada nisam znao naučio sam. Tu sam krenuo i da pričam engleski jer pre toga sve ono što sam znao od engleskog jezika bilo je više stručnog karaktera, više vezano za elektrotehniku i nikad jezik nisam upotrebio iako sam znao. Tu sam se više oslobodio krenuo da pričam engleski, nije na zavidnom nivou ali je za komunikaciju dovoljan.

Drugi Deo

Anita Susuri: Nešto najinteresantnije što ste naučili za manastir, neku karakteristiku?

Boban Petrović: Pa manastir ima stvarno dugu istoriju skoro 7... sledeće godine će biti 700 godina Manastira Gračanice. Sagrađen je 1321. godine, Kralj Milutin... onda sam pročitao mnogo o Kralju Milutinu, puno sam čitao o Manastiru, o freskama. Manastir Gračanica, odnosno sama crkva Gračanica je izuzetno karakteristična i po svojoj arhitekturi i po freskopisu. Freskopis je vizantijsko-srpski kao i arhitektura.

Saznao sam puno o majstorima koji su radili slikanja, da je slikanje rađeno tri godine, da je ogromna površina fresaka, da ima negde oko četiri hiljade fresaka. Takođe dosta se tu sazna i kroz priču sa ljudima koji, odnosno monahinjama koje su tu živеле, koje i danas žive. Dosta sam saznao od profesora koji dođu i rade restauraciju i, i čišćenje fresaka. U priprati koja je sagrađena nešto kasnije ima dosta natpisa na freskama, na zidovima koji su što od vandala, što od popova koji su tu živeli, jer u srednjem veku je dosta knjiga pogotovu Manastiru Gračanici koji je tri puta paljen.

Što ranije, pre toga, pre što sam počeo da radim u Gračanicu nisam znao. Dva puta su Manastir zapalili otomani, jednom je zapaljen od strane bugara, što je izuzetno čudno, tokom Balkanskih Ratova, iako su, iako su ovaj, pravoslavci, što je još veći paradoks. Mošti kralja Milutina, odnosno njegovo telo je u Sofiji, u Bugarskoj u crkvi Svete Nedelje i oni sad ne daju da se mošti vrate srbima i dalje su tamo. Inače ne znam koliko ste upoznati mošti kralja Milutina su prvobitno bile u Manastiru Banjska koji je kod Zvečana, utvrđeni Manastir Banjska.

Takođe jednu činjenicu koju ranije, pre 2010. nisam znao jeste da je Manastir Gračanica poslednji manastir koji je sagrađio kralj Milutin. Stvarno još izuzetno puno činjenica, sav Manastir je interesantan zato što se u Manastiru nalazi tajna odaja kraljice Simonide, odnosno jedna mala crkva unutar, unutar velike crkve, koja je služila samo za kraljicu Simonidu, koja se izdvojeno molila Bogu. I mogla je kroz jedan manji prozor {rukama napravi četvorougao} koji tamo postoji, iz te prostorije da gleda direktno sve službe koje su tu služene.

Takođe sam saznao još mnogo toga ne samo za Manastir već i da je kraljica Simonida sagrađila manastir negde u brdima pored Kišnice, manastir Vojisilovica, koji je srušen negde u 17, između 17 i 18 veka. I da su monasi po dolasku turaka ovde, po dolasku Otomanske Imperije svi preseljeni iz Manastira Gračanice u taj manastir Vojisilovicu, od koga je sad ostalo samo kamenje. I ono što je još impozantno jeste da je po osnivanu Manastiru 1321. godine bilo oko 150 monaha u Manastiru i sva ta turbulentna istorija od dolaska Otomanske Imperije, oni nisu rušili Manastir ali je sa Manastira... u stvari nije srušen ceo ali je srušena zvonara, koja je bila u priprati Manastira.

Takođe skidano je olovo sa, sa kupola od koga su pravljene famozni kuršumi za, za puške i topove. Takođe ne mogu da kažem da je samo rušeno tokom Otomanske Imperije, u 16 veku, za vreme Makarija Sokolovića, patrijarha Makarija Soklovića koji je bio brat velikog paše Sokolovića, Sokola jer srpska pravoslavna crkva na celoj teritoriji Kosova ne samo ovde u Gračanici, ne samo Manastir Gračanica doživela jednu malu obnovu, gde je Pečka Patrijarhija dobila, doživela obnovu tokom,

tokom patrijarha Makarija Sokolovića. I bilo je to turbulentno vreme koje je teško opisati. Kao i danas, generalno ceo Balkan je takav da podleže tim nekim turbulentnim situacijama i brzim promenama i to se i ranije dešavalo.

Tako da eto to je interesantno, ovaj što sam saznao. Eto možda bi vama bilo interesantno ne znam koliko ste upoznati jedno pleme Čerkeza, je bilo naseljeno pored {pokazuje rukom levo} Gračanice od strane otomana koji su činili razna zlodela po Gračanici i to dosta stoji po knjigama pa može da se pročitati ali eto i dan danas se to polje gde su ti Čerkezi živeli zove Čerkesko Polje. I ono se nalazi negde između {pokazuje rukom levo} Gračanice i Ajvalije u tom potezu Gračanica - Ajvalija - Čaglavica - Laplje Selo, bukvalno u toj {pravi krug rukama} četvoromeđi da kažem. Negde između se nalazi to polje koje i danas nazivaju Čerkesko Polje gde su bili oni nastanjeni.

Anita Susuri: A htela sam da vas pitam da li ste možda kad ste bili mlađi ili dete videli ili upoznali Patrijarha Pavla, ili koji je bio tad?

Boban Petrović: Jesam, video sam ga u Manastiru...

Anita Susuri: Aha...

Boban Petrović: Imao sam tu sreću da smo kao deca bili tu smo u Manastiru upoznali Patrijarha Pavla ovaj, takođe ono što je isto bilo lepo tokom tih Vidovdanskih službi, i Gospođindanskih službi, imali smo prilike da vidimo sve te viđenije ljude iz crkve vladike, patrijarha...

[Video snimak je prekinut]

Anita Susuri: Pričali ste mi za patrijarha Pavla.

Boban Petrović: Bio sam dosta mali pa nisam imao nešto mnogo da popričam sa njim, da... ovo možemo i da izbacimo. Ono što je bitno jeste da u Manastiru smo mogli da upoznamo mnogo, mnogo poznatih ličnosti.

Anita Susuri: Da.

Boban Petrović: Između ostalog imao sam priliku da u Manastiru upoznam tadašnju izuzetno poznatu nadšu pesnikinju Desanku Maksimović. Ono što je bilo interesantno, to su mi roditelji pričali jer se ja toga ne sećam bio sam veoma mali ali znam da smo joj poljubili ruku, da smo joj dali cveće. Da se ona igrala tu sa nama i pored toga što je bila ogromna gužva imala, imala vremena da sa svakim od nas tako malim (smeje se) popriča, da eto razmeni, razmeni koju reč.

Anita Susuri: Posle rata ste vi već bili onako mlađi, kako već da kažem...

Boban Petrović: Pa osmi razred, 14 godina, da.

Anita Susuri: I počeli ste da izlazite to ste mi pričali.

Boban Petrović: Sa 15, 16 godina tako, da.

Anita Susuri: I volela bih da znam kako ste se upoznali sa svojom ženom, suprugom?

Boban Petrović: (smeši se) A sa suprugom sam se kasnije, dosta kasnije sam se upoznao. Ja se već vratio ovde sa studija, moja supruga je iz Kuršumlije ona je studirala u Mitrovici umetnost. Upoznali smo se preko mojih rođaka, sestara da kažem i eto tako rodila se ljubav. Nakon toga to je bilo negde 2013. godine i mi smo u braku već pet godina, očekujem bebu sad u aprilu i daće Bog još dece. I dalje, od početka našeg braka zajedno smo se zalagali da napravimo kuću, napravili smo kuću ovde u Gračanici tu zajedno živimo.

Posle pet godina braka uspeo sam ženu koja radila, inače moja žena je radila kao nastavnica u, u Kuršumliji, nastavnica likovne kulture, uspeo sam da je prebacim ovde i konačno smo spojili porodicu posle pet godina razdvojenog braka. To je brak koji... samo oni koji imaju vezu na daljinu mogu da razumeju i da shvate kolika je to muka da neko putuje stalno da se sa voljenom osobom viđa samo vikendom što je izuzetno teško i samo jaka ljubav može to da prevaziđe.

Anita Susuri: Kakva je bila vaša svadba, da li se sećate (smeje se)?

Boban Petrović: Sećam se, nisam bio toliko pijan ako na to potencirate (smeje se), šalim se. Ovaj, svadba pa, sve te nove svadbe gledaju da malo zaobiđemo tradiciju, nećemo mi smo moderni, nećemo tradiciju i na kraju naravno sve od tradicije nam se vrati i bude za svadbu. Tako da nismo imali onaj odlazak po snašu pošto je skoro sto kilometara do Kuršumlije, već je moja sadašnja supruga bila ovde.

I onda smo eto sa svatovima krenuli, običaj je da se ide do manastira da se tamo izvrši manastirsko venčanje, takođe je običaj da se ide do opštine da se tamo oštinsko venčanje završi. Ono što je sad interesantno jeste da imamo dve opštine, imamo po srpskom i kosovskom sistemu, pa su tu skoro, skoro tri venčanja, pa se odlučuje, uglavnom srbi odlučuju da se venčaju u srpskom sistemu pa se ta papirologija prepisuje u kosovski sistem.

Više je to birokratski deo ali ono što jeste interesantno jeste da običaji posle crkve. Odnosno posle crkvenog venčanja odlazak kući, ti neki običaji bacanja sita, podizanje deteta, nakončeta takozvanog. Kuvanja ručka zajedno sa svekrvom, kolo, igranje kola u dvorištu, i raznorazni neki sitni običaji koji se razlikuju možda čak od sela do sela. Gde ima tog mazanja blatom, koje je ono (smeši se) ne znam zbog čega ali eto, prikrivenja {kao da nečim pokriva ramena}, uglavnom blatom se mažu otac i majka od

mladoženje i onda oni igraju {kao da nečim pokriva ramena} prekriveni ćebetom i taznim nekim, paprika koja je nanizana paprika, luk i tako dalje, i tako dalje.

Ima tu stvarno puno nekih običaja, na primer jedan od običaja je da kad mlada dođe prvi put u kući posle venčanja ne zgazi direktno na zemlju, nego se tu stavi neko drvo se ukuca u zemlju na koju ona prvo zgazi pa onda, ovaj siđe na zemlju i to drvo se kasnije, posle toga ukuca i to stoji tu u zemlji. I još stvarno... jedan od sujeverja je na primer kad se kod mlade [kući] preuzme mlada, ako se mlada okrene {okreće telo na stranu} i pogleda svoje da će deca ličiti na njene a ne na mladoženjinine.

I onda... ima stvarno, stvarno tih nekih lepih tradicionalnih običaja, običaj, mislim, zovu ga običaj kupovanja mlade ali nije to kupovanje to je pregovaranje oko mlade i onda dever priča sa braćom od, od mlade i tu se, više se sprovodi na šalu i na, na neko lepo zezanje da tako kažem više nego na, na ovo. Ali je lep običaj i treba te neke običaje zadržati, treba to čuvati i negovati tokom svih praznika, sve običaje. Svakako je to što eto opet iz perspektive turizma kojim se danas bavim, izuzetno je interesantno za turiste. Postoje agencije u, u svetu koje... i vrlo često u Beogradu koje prodaju tradiciju, prodaju običaje turistima.

Na primer, ima primera da u Beogradu za turiste posebno je organizovana slava. I kad turisti dođu za njih se... i ako nije nijedna slava za njih se organizuje kako izgleda slava, kako se služi hrana, kako se pije zdravica, kako se zdravi gostima. Kad se pali sveća, kad se kadi sofru i sve ostalo. I to bude izuzetno, izuzetno dobar osećaj i doživljaj za sve one koji budu tu, za sve turiste. Međutim to opet nije baš u skladu sa verom ali eto postoje te neke stvari, glupo što tako kažem ne prodaje se samo slava kao tradicija, prodaju se i drugi običaji. Postoje tu razno razni običaji oko setve, žetve koji su još iz starih slovenskih mnogobožičkih vera.

Anita Susuri: Takođe i kumstvo je nešto karakteristično za srbe, da li i vi imate kuma?

Boban Petrović: Kumstvo je karakteristično... mi imamo starog kuma. Ono što jeste interesantno ovaj, da smo mi kumstvo nasledili još od pradede, ja mislim i to je staro dugo kumstvo. Znam da smo i mi kumovi jednoj porodici ovde u Gračanici. Takođe ono što je interesantno, eto jedan od običaja vezan za kumstvo, dešavalo se ranije da, da deca umiru i onda su ljudi iz tog razloga menjali kumove.

A kumove su nove dobijali tako što su decu, svoje novorođeno dete {kao da drži nešto u rukama} stavili kod kapije, ulazna kapija u dvorište i prvi čovek koji prođe i uzme to dete sa verovatno {kao da drži korpu} tim pletenim, pletenom korpom u kojoj dete bude, on bude novi kum. I onda su se tako menjala kumstva uopšte, to je priča koju znam od, od mojih predaka i to je ono što je malo drugačije. Ali sad u moderno doba vrlo često ljudi biraju kumove svoje najbolje prijatelje za kumove i to je, to je novina eto.

Anita Susuri: Ako možete sad nešto da mi kažete za neka druga, neko drugo slavlje koje imate, na primer ne slavu nego slavlje neko, šta još slavite, kako da kažem ne znam sad?

Boban Petrović: Pa razlika u odnosu na druge, kalendarska razlika koju imamo od tih 14 dana nam doda i to da Božić slavimo, Božić slavimo sedmog ovaj, januara ali imamo i svoju Novu godinu pa je to... neki je zovu srpska, neki pravoslavna Nova godina, ona se dočekuje 13 na 14 januar. Svake godine se ovde u Gračanici organizuje ovaj koncert neke narodne muzike i onda se dosta mladih ljudi skuplja u Gračanicu, u centar Gračanice ispred opštine i tu dočekuje Novu godinu uz vatromet, kuvano vino, uz pečenje. Obično tu bude vo na ražnju i još mnogo puno, mnogo, mnogo puno (smeši se)...

Anita Susuri: Puno.

Boban Petrović: Ovo ćete u montaži {kao da seče nešto rukom} što kaže onaj pa ga oni srede. Još mnogo, još mnogo se aktivnosti organizuje u okviru proslave srpske Nove godine.

Anita Susuri: I pričali ste mi o Međunarodnom festivalu srednjovekovnih veština

Boban Petrović: Da srednjovekovnih zanata...

Anita Susuri: Kako je došlo do toga?

Boban Petrović: Pa do toga je došlo, mi smo... bio je poziv USAID-a za, za 2015. godine za brendiranje ovaj, turističkih mesta. I mi smo već u tom periodu dosta, dosta istraživali s obzirom da Gračanica ima srednjovekovni manastir, hteli smo da nešto srednjovekovno brendiramo. I u tom periodu negde počelo je da se razvija taj srednjovekovni sport i promocija tih srednjovekovnih veština i zanata. Sport kad sam rekao mislio sam na viteške borbe na streličarstvo, na sve više serija koje su se prikazivale, kao što je "Game of Thrones"¹, kao što je, što su druge vezane za, za srednji vek jer su svakako postojale veoma popularne. I ono što je nama palo na pamet ovde jeste da se napravi jedan viteški festival, srednjovekovni festival koji će prikazati i srednjovekovne veštine ali i zanate.

I onda smo u okviru toga... već imam ovde flajer [pokazuje flajer sagovornici] za, za sledeću godinu. Ovo je već peta godina kako ćemo organizovati festival. Novina je to što smo, što sam ja pokrenuo taj privatni projekat, pa ćemo napraviti tvrđavu u kojoj će se odvijati festival, pa će ambijent biti potpunjen. I ono što je bitno jeste da svake godine imamo različite učesnike, imamo učesnike iz Mađarske, iz Srbije, iz... ove godine očekujemo par ušesnika iz Crne Gore, očekujemo učesnike iz Francuske. Imali smo {nabraja na prste} iz Hrvatske učesnike, imali smo jednog učesnika iz Amerike

¹ *Game of Thrones* ili Igra Prestola je američka televizijska serija koju su kreirali David Benioff i D. B. Veiss. To je adaptacija romana "Pesma leda i vatre", George R. R. Martina. Radnja serije smeštena je na fiktivnim kontinentima Vesterosa i Esosa i prati događaje članova nekoliko plemićkih porodica u borbi za Gvozdeni presto i vlast nad Sedam kraljevstava

(smeši se), koji, koji valjda studira u Beogradu pa je tamo video da to postoji i onda krenuo da se bavi time.

Cela se priča povezuje i ljudi prepoznaju potencijal toga i onda nam se dosta učesnika kroz naše učešće na druge festivale prijavljuje i hoće da dođe kod nas. Trenutno samo u Srbiji postoji više od deset festivala, u Hrvatskoj postoji četiri - pet festivala srednjovekovnih. U Sloveniji postoji nekoliko festivala, u svim okolnim zemljama. Osim u Makedoniji i u Albaniji, tamo smo čak tražili neke učesnike koje smo pozvali jer je manja distanca, manji je trošak i želeli bih smo da opet... ti narodi žive ovde i želeli bi smo da svi narodi prezentuju nešto svoje i da to bude interesantno svima koji dođu da vide festival.

Anita Susuri: Jer se tu organizuju samo bitke kao ili celo selo...

Boban Petrović: Ne tu postoji srednjovekovno selo. Znači organizuje se, pravi se srednjovekovni kamp u kome inače većina učesnika i prenoći, spavaju u tim šatorima. Bukvalno se oživi srednji vek na tri dana. Gde vi možete da vidite i kovačnicu koja kuje {kao da udara čekićem na sto} mač, čovek koji je tu za kovačnicom. Čovek koji ili žena koja radi šivenje tih nekih kožnih torbica sa tim srednjovekovnim nacrtima. Pa imamo heraldiku², kaligrafiju gde deca dođu mi odštampamo, odštampamo ovaj nekih stotinak dvesta listovima sa štitovima i onda deca dođu i crtaju svoje štitove flomasterima, to svakako opet bude interesantno deci.

Imamo i malu školu mačevanja gde deca sa sunderastim mačevima se igraju i ima tu veći deo programa je nekako fokusiran na, na to da se deca lepo provedu. Pa smo imali eto 2016 ili 2017 su nam dolazili ambasadori sa svojom decom. Neki eto malo poznatiji ljudi koji su u prolazu dođu sa svojom decom i probaju neke od tih zanata i veština jer sve je fokusirano to jest okrenute ka tome da radionice budu interaktivne da nije samo prikaz nego svako ko dođe može to i da proba da vidi, da, da kupi, da eto ima nešto što će mu ostati kao suvenir nakon festivala.

Anita Susuri: A gde ste nabavili tu nošnju takvu, gde se to radi?

Boban Petrović: Mi smo tokom prvog festivala kad smo osnivali festival dobili sredstvo od USAID-a da, da ovaj nabavimo odore. Imamo nekih dvadesetak, mi smo sad kroz godine postojanja samog festivala i organizacije imamo preko 40 odora, imamo oklop Miloša Obilića koji smo radili sa zmajem na šlemu, ne znam da li imam ovde neku sliku ali evo [pokazuje sliku na flajeru sagovornici] ovde je. I onda ima, nabavili smo kovačnicu za kovanje novca kralja Milutina, nabavili smo dosta šlemova, mačeva. Krenuli smo sami da radimo.

² Heraldika, također i grboslovlje, je stručna likovna disciplina i pomoćna povijesna znanost čija uloga je stvaranje i proučavanje postojećih kao i nastanak novih grbova.

U okviru jednog projekta smo imali i učenje pletenja tih verižnih košulja, to su košulje one lančane {prstima kao da sklapa lanac} od metalnog prstenja koje se plete. Međutim mi smo radili replike toga inače prava replika toga bi bila da se to kupuje da ima klinove kojima se povezuje, povezuje to prstenje. To je izuzetno komplikovan posao i izuzetno skup posao. Ali eto za potrebe naše, potrebe udruženja dovoljno je da postoje... od žice se izrađuje to prstenje i onda kad mi imamo neki sastanak ili se družimo tako neformalno u tom srednjovekovnom udruženju koje smo napravili, onda krenemo eto nekad da radimo i te stvari.

Uglavnom smo najviše uradili na tim prvim radionicama sad nekako svako je fokusiran na nešto drugo. Imamo streličarsku sekciju u tom udruženju koje se bavi streličarstvom i na jednom od najvećih festivala u Srbiji smo dve godine za redom osvajali prvo mesto u streličarstvu i ako ne treniramo nešto preterano mnogo da ne bude... a opet jaka je konkurencija jer je na festivalu Manasija, Manastiru Manasija kod Despotovca učestvuje preko 40-tak zemalja tu bude oko, oko hiljadu, hiljadu i po učesnika i onda je konkurencija na streličarstvo i na bilo kom turniru dosta jaka i ono što je svakako dobro jeste za promociju Gračanice i udruženja i srednjovekovnih veština i zanata dosta bitno da neko iz naše, iz naše organizacije, iz Gračanice usvoji neko mesto.

Anita Susuri: Bobane ako imate još nešto da dodate za kraj?

Boban Petrović: (ključ glavom) Ja mislim da ću da vas uspavam (smeje se). Nemam šta da dodam, mislim ispričao sam i o... s raznih strana.

Anita Susuri: Dobro onda, hvala vam puno!

Boban Petrović: Hvala i vama!